

86. Hegyfalu határa (Vas megye) Ő, B, V, LT, Á, Kk, I

Az M86 gyorsforgalmi út Szeleste–Csorna közötti szakaszának Vas megyét érintő nyomvonalán a település határában az alább lelőhelyek feltárását végeztük.

Köris-patak mente (KÖH 67183): A 2012 őszén végzett próbafeltárások²⁵ eredményei alapján 2013. március 27-én kezdtük meg a lelőhely megelőző feltárását. A télen lehullott nagy mennyiségű hó, illetve olvadáknak keveréke a szelvényeket teljesen elborította. A lelőhely agyagos-feketés humuszos tala-ja miatt ez a nedvesség sokáig nem tudott elszivárogni; egyes helyeken az ásás végéig megmaradt.

Ebben közrejátszott, hogy a terület földrajzi viszonyai meglehetősen eltérő képet mutatnak. A nyomvonalba eső lelőhelyszakasz középső része egy kisebb dombhátra fut föl, aminék a közepe tájékán enyhe mélyedés található. Ez természetes gyűjtőmedencéje volt a kapillárisokon átszivárgó talajvíznek. A lelőhely mélyebben fekvő KÉK-i és NyDNy-i részein alig találtunk objektumot. Amik voltak, azok is inkább az őskor későbbi szakaszára keltezhetők. A lelőhely legmagasabb pontján hulladéktároló gödrök helyezkedtek el; lakóházra utaló jelenség itt érdekes módon nem került elő.

A lelőhelynek otthont adó magaslatot jelenleg két oldalról (É és Ny) a Köris-patak fogja körbe. Azt, hogy ez a régészeti korokban is így lehetett bizonyítja az az öntéstalaj és sásosnád területre jellemző apró fekete pöttyökkel tarkított felszín, ami a lelőhely egészen megtalálható. D-ről egy kisebb völgy, majd ismét egy magaslat zárja a lelőhelyet, míg K felé egy viszonylag sík, lapályosabb térség következik. Utóbbin a próbafeltárás során sem találtunk régészeti értékkel rendelkező jelenséget.

A megelőző feltárás során, 2013. március 27.–június 12. között, 490 objektumot tártunk föl (a próbafeltárással együtt 601 objektum került elő). Ezek döntő többsége kis méretű, sekély cölöplyuk, de azonosítottunk több lakóépületet és 3 hatalmas méretű hulladékgödröt is.

A próbafeltárás során egyértelművé vált, hogy több korszakú lelőhellyel van dolgunk. A megelőző feltárás ezt a képet egyszerűen igazolta, másrészt kissé módosította is. A megelőző feltárás során nem találtunk Árpád-kori jelenséget, ezért a próbafeltáráson előkerült műhelyépületként azonosított objektum és a hozzá tartozó kohó(?) önmagában képviseli a középkor e szakaszát. Mivel a megelőző feltárás nem terjedt ki a lelőhely teljes, még a nyomvonalba eső részére, ezért biztosan nem jelenthető ki, hogy ilyen korú objektum több nincs a lelőhelyen, de a megelőző feltárás által érintett szakaszon biztosan nincs.

Öt késő vaskori lakóépületet tártunk föl. Ezek mindegyike sekély, téglalap alakú ház volt, hossz tengelyük K–Ny-i. Mind-egyikben találtunk egy sárgás-fehér keményre tapasztott, 5–10 cm vastag, meglehetősen egyenetlen felületű padlóként azonosított réteget. A házak hossz tengelyében egy-egy cölöplyuk állt, ami szelemenés tetőszerkezetre utal. Felmenő falakat, vagy ezekre utaló omladékot egyetlen esetben sem találtunk.

Föltűnő volt, hogy minden lakóépület mellett cölöpszerkezetes, általunk gazdasági épületként azonosított (ólak, karamok) jelenségek kerültek elő. Átlagos területük 20–50 m² között mozgott. Ezekhez képest a lakóházak egészen kis méretűnek tűntek a maguk 10–16 m²-vel.

A késő vaskori telep házainak feltűnő jellegzetessége, hogy egyikben sem találtunk tűzhelyet. Ez alapján feltételezhető, hogy vagy rövid idejű településsel, vagy ideiglenes szállásterülettel van dolgunk. A leletanyag alapján a települést a LT B2 végétől a LT C2-ig keltezzük. A megelőző feltárás eredményeként le tudtuk határolni a kelta települést. Az 518-as karótól az 514-ig, illetve az 514–535-től ÉK-re található.

Ettől a vonaltól (514–535) DNy-ra jellemzően az őskor korábbi szakaszából származó leletek kerültek elő, de az anyagban, nagyon kis számban, föl-föl tűnik egy-egy késő vaskori tárgy is. Ez arra utalhat, hogy egyes objektumokat a késő vaskorban újra használatba vettek.

A lelőhelyen késő bronzkori objektumok előkerülése nem volt váratlan, de a próbafeltárás eredményeinek ismeretében mindenesetre meglepetésként értékelhető. A késő vaskori településrészlet ÉK-i határán a mai felszíntől számított -40 cm-es mélységben már nagy mennyiségű kerámiaszóródás jelezte a késő bronzkori jelenséget. Beásást, vagy objektumot nem lehetett észlelni; az anyag a mezőgazdasági művelés következtében a recens humuszba került. Ez azért is különösen érdekes, mivel az altalaj itt mintegy 140–160 cm-re található a mai felszín alatt. A nagy mennyiségű kerámiaanyag mellett előkerült egy tökéletesen ép állapotú bronztű is, ami a RB D–Ha A1 időszak körülire keltezhető. A késő bronzkori anyaghoz tartozik még egy *pitvos* temetkezés is, aminek előkerülése viszont teljes mértékben váratlan volt.

A lelőhelyen a megelőző feltárás során 4 extrém méretű objektumot tártunk föl. Ezek jelentkezési feltételeik méretéhez képest nagyon sekélyek voltak, mindazonáltal hatalmas mennyiségű anyagot szolgáltatottak. Ez az anyag a kora bronzkortól (post-Vučedol kor) a késő bronzkorig, annak végéig, esetlegesen a kora vaskor kezdetéig szóródik. Feltehetőleg több korszakon keresztül használták a lelőhelynek ezt a részét. Feltűnő, hogy sem a próba-, sem a megelőző feltárás során nem találtunk olyan településjelenséget (lakóobjektumot), ami indokolta volna ilyen nagy mennyiségű leletanyag előkerülését. Feltételezhető, hogy a bronzkori település lakóházai a tervezett nyomvonalról K-re és/vagy D-re találhatók.

A megelőző feltárással nyert eredmények alapján kijelenthető, hogy a lelőhely kivételesen intenzív leletanyaga alapján kiemelkedő fontosságú a magyar- és a közép-európai őskori régészet szempontjából. A régészeti értékkel rendelkező jelenségek a mai felszínhez nagyon közel már észlelhetők; ez a mélység 20–40 cm között mozog. Emiatt bármilyen földmunka (már a mezőgazdasági művelés is) erőteljesen rongálja. Bizonyos az is, hogy a megelőző feltárással nem érintett részeken hasonlóan kimagasló jelenségsűrűség és leletanyag mennyiség található, melyek feltárás nélkül minden bizonnyal elvesznek a tudományos vizsgálatok látóteréből.

Munkatársak: Horváth András és Vámos Péter régésztechnikusok, Körmeny Tibor geodéta.

MLADONICZKI RÉKA – MRENKA ATTILA

84–86-os utak kereszteződése (KÖH 35764): A lelőhely területén 2012. október 26. és november 8. között próbafeltárást végeztünk az M86 gyorsforgalmi út építéséhez kapcsolódóan.

A lelőhely Hegyfalu község belterületétől K-re, a 84-es és a 86-os sz. főutak körforgalmú kereszteződésének DNy-i nyegedében található.

25 RKM 2012, 50.

A szomszédos OMV benzinkút területén Farkas Csilla 2003-ban bronzkori, Árpád-kori telepjelenségeket és egy kora vaskori temetőrészletet tárt fel.²⁶

A próbafeltárás során két hosszanti, ÉNy–DK-i irányú szondát alakítottunk ki. A lehumuszolt 175 m² nagyságú területen egy, a humuszrétegben jelentkező, erősen károsodott kora vaskori hamvasztásos sír mellett egy lekerekített sarkú, valószínűleg négyszögletes kerítőárok részlete került elő. A sekély árokban leletanyagot nem találtunk. Mivel a beruházás csak igen kis mértékben érintette a lelőhelyet, ezért a próbafeltárás során csaknem feltárással került a veszélyeztetett terület.

A 2013. június 21-én végzett megelőző feltárás 17 m²-re kiterjedő területén régészeti jelenség már nem került elő.

Az M86 beruházáshoz kapcsolódva a 84-es sz. főút nyomvonala a körforgalom szomszédságában kismértékben É-ra helyeződik át. A kivitelezés során végzett szakfelügyeletünk alkalmával, október 10-én, egy urnasír került elő az új nyomvonalán, a lelőhely nyilvántartott poligonján kívül. A temetkezést október 13-án tártuk fel szakfelügyelet keretében. A sírgödörben talált kora vaskori urna felső része a mezőgazdasági művelés vagy a humuszolás során sérült.

A lelőhely minden bizonnyal összefügg a tőle D-re elhelyezkedő Hegyfalu, Két út közti dűlő III.–IV. lelőhelyekkel, ahol szintén kora vaskori sírok és Árpád-kori telep került elő.

Munkatársak: Kántor Orsolya régészhallgató, Horváth András régésztechnikus, Körmeny Tibor geodéta.

HORNOK PÉTER – MRENKA ATTILA

Rózsa-major I/II. (KÖH 67179): 2012 márciusában terepbejárást végeztünk az M86 gyorsforgalmi út tervezett nyomvonalán, a Hegyfalu, Rózsa-major I/II. néven nyilvántartott lelőhelyek területén, melyek a Rózsa-major Tsz közvetlen közelében, a Kőrös-patak bal partján, két kisebb kiemelkedésen és a köztük lévő alacsonyabb fekvésű területen helyezkednek el.

Terepbejárással kiderült, hogy a két lelőhely valójában összetartozik és kezdeményeztük összevonásukat. A korábban előkerült, különböző időszakokból származó leletekkel szemben ottjártunkkor kizárólag késő középkori kerámiát találtunk.

2012. október 29. és november 16. között 1873 m² nagyságú területen próbafeltárást végeztünk az immáron összevont lelőhelyen. A humusz vastagsága 40 és 100 cm között mozgott, átlagosan 60–70 cm-re tehető. Az alacsony intenzitású lelőhelyen összesen 29 régészeti jelenséget tártunk fel: 18 gödört, 1 árkot és 10 cölöplyukat. Az objektumokból kevés, jellegtelen őskori kerámia került csak elő.

A próbafeltárás pozitív eredményei után 2013. május 21. és június 14. között végeztük el a megelőző feltárást. Feltárással a vasbeton alaptestek, a majdani közművezetékek és a nyomvonal széleire tervezett vízelvezető árkok területe lett kijelölve, míg a köztes részekben a régészeti jelenségek védelmét tartós elfedéssel kívánták biztosítani. A megelőző feltárással érintett 3028 m² nagyságú területen 27 régészeti jelenséget tártunk fel, melyek nagyobb területen, elsősorban jelentkeztek. Némi koncentrációt csak a feltárt lelőhelyrész ÉK-i területén lehetett megfigyelni. A jelenségek jól látható, egyértelmű, sötét folttal jelentkeztek. Az előkerült objektumok zöme cölöplyuk volt, me-

lyek nem alkottak felismerhető rendszert. Az egyikben egy késő középkori fazékhoz tartozó oldaltöredék került elő. A többiben nem volt korhatározásra alkalmas leletanyag. A feltárt lelőhelyrész DK-i végében egy nagyobb, késő Árpád-kori gödör került elő, amelyben viszonylag gazdag kerámiaanyagot találtunk. Talán ehhez az időszakhoz tartozhat egy, a közelben előkerült kopolyakút is. Bizonytalan a kora a feltárt rész DNY-i végében előkerült, ÉNy–DK-i irányú ároknak és a DNY-i oldalán sorakozó gödröknek. Értékelhető leletanyag egyikből sem került elő. A régészeti korú objektumok mellett, a lelőhely K-i részén, a földút közelében, nagyobb számú recens gödört is találtunk.

A feltárás során előkerült leletanyag a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeumban került elhelyezésre.

Munkatársak: Mrenka Attila, Litauszki Zoltán régészek, Horváth Dorina régésztechnikus, Körmeny Tibor geodéta.

HORNOK PÉTER – MLADONICZKI RÉKA

87. Hetefejércse határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) **B, V, Sza, N, Á**

A Beregi komplex árapasztási és ártér-revitalizációs fejlesztés projekt előzetes régészeti dokumentációjának elkészítéséhez 2013 májusában terepbejárással, majd próbafeltárást is végeztünk. A bejárás során Hetefejércse és Tarpa határát érintettük a megfigyelésekkel.

Hete-Belterület, Rákóczi u. (KÖH 85699): A település DK-i részén, a Derenye-csatorna D-i partján a házak között, a Rákóczi utca mindkét oldalán, szántóterületen késő népvándorlás kori, illetve Árpád-kori cserepeket – korongolt, szemcsés tapintású, illetve hullámvonal kötegekkel díszített töredékeket – gyűjtöttünk. A lelőhely közepesen intenzív.

Pallósr-dűlő (KÖH 66180): A lelőhely egy kiszáradt meander É-i partján fekszik. Összesen 21 objektumot tártunk fel a 2013. június 3–13. között végzett próbafeltáráson. Zömük a késő császárkori, az ún. Bereg kultúra és a Felsőszöcs kultúra időszakára tehető. Egy 7–9. századi gödör is előkerült. A munka során két mély kutat is sikerült feltárunk, egy 2,65 m és egy min. 5,30 m mélységűt. Valamint sikerült némi famaradványt gyűjtenünk, bár a kütszerkezet már nem volt megfigyelhető. Az ásás során sikerült a lelőhelyet É-i és Ny-i irányban lehatárolni.

Vas-tag (KÖH 81725): A területen 2012-ben dokumentált, a késő bronzkor–kora vaskor fordulójára keltezhető falera – és feltételezett depó – magját kerestük meg a 2013. szeptember 10–11. között elvégzett feltáráson. A központi részen egy kis cölöplyukban volt elhelyezve a bronztárgy többi darabja. Valószínűleg edényben volt elhelyezve, de csak néhány kerámiatöredék került elő. A szántás jelentős pusztítást végzett. További, közelebről nem meghatározható bronz lemeztöredéket is találtunk a depó magja körül.

Munkatársak: Bacskai István, Beleznai Gabriella, Bocz Péter, Istvánovits Eszter, Mester Andrea, Pintye Gábor, Sipos Attila Csaba, Tompa György, Vizler Csaba.

TOLDI ZOLTÁN

26 RKM 2003, 229.